

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 8 grudnia 2022 r.

BADK.DPK.133.136.2022 MKo

P10-70/22	Data wpływu petycji 14 października 2022 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 7 grudnia 2022 r.

KODEKS KARNY WYKONAWCZY
TEMAT
KORZYSTANIE PRZEZ SKAZANYCH
Z SAMOINKASUJĄCEGO APARATU TELEFONICZNEGO

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 105b ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, poprzez rozszerzenie możliwości korzystania przez skazanych z samoinkasujących aparatów telefonicznych w jednostkach penitencjarnych.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji wnosi o wykreślenie z treści art. 105b Kodeksu karnego wykonawczego zapisu, że „skazany ma prawo do skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego wyłącznie (lub co najmniej) raz w tygodniu” oraz wprowadzenie tego przepisu treści w brzmieniu: „skazany ma prawo do skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego jeden raz w ciągu dnia, w celu kontaktu z najbliższą rodziną”.

Wnoszący petycję podkreśla, że przywołany przepis ma służyć skazanym do podtrzymywania kontaktów ze światem zewnętrznym, a w szczególności do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi. W opinii autora petycji art. 105b Kodeksu karnego wykonawczego w obecnym brzmieniu (po zmianie z 2022 r.) narusza przepisy Konstytucji RP oraz aktów prawa międzynarodowego tj. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej, gdyż ogranicza kontakty skazanych z rodziną do jednej rozmowy w ciągu tygodnia.

STAN PRAWNY:

Zalecenia Rec (2006) Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (Przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 r. na 952. posiedzeniu delegatów) wskazują na prawo więźniów do kontaktu ze światem zewnętrznym.

Zgodnie z punktem 24.1 więźniowie mają prawo porozumiewania się, tak często jak jest to możliwe, poprzez listy, telefon lub inne formy komunikacji z ich rodzinami oraz z innymi osobami oraz przedstawicielami organizacji zewnętrznych oraz do odwiedzin tych osób. Wizyty zorganizowane są w sposób, który pozwala więźniom na podtrzymanie i rozwijanie w tak dalece jak to jest możliwe normalnych więzi rodzinnych (pkt 24.4).

Prawo krajowe określa podmioty krajowe i międzynarodowe oraz funkcjonariuszy publicznych, z którymi komunikacja więźniów nie jest ograniczana (pkt 24.3).

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2007 r. Nr. 303 poz. 1) gwarantuje poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego. Art. 7 stanowi, że każdy

ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się.

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167) otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r., w art. 17 ust. 1 stanowi, że nikt nie może być narażony na samowolną lub bezprawną ingerencję w jego życie prywatne, rodzinne, dom czy korespondencję ani też na bezprawne zamachy na jego cześć i dobre imię.

Każdy ma prawo do ochrony prawnej przed tego rodzaju ingerencjami i zamachami (art. 17 ust. 2).

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 18 stanowi, że małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.

W art. 47 Konstytucji zawarte jest prawo do ochrony prywatności, które polega na tym, iż każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.) w art. 8 § 3 stanowi, iż skazany pozbawiony wolności może porozumiewać się ze swoim obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed tym Trybunałem, podczas nieobecności innych osób, a rozmowy z tymi osobami w trakcie widzeń i rozmowy telefoniczne nie podlegają kontroli.

Ponadto skazany pozbawiony wolności może korzystać co najmniej raz w tygodniu, w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z osobą, o której mowa w § 3. W szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli wyznaczone terminy czynności procesowych wskazują na konieczność niezwłocznego skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego, dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego udziela zgody na kontakt poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym (art. 8 § 4).

Kodeks karny wykonawczy określa cele resocjalizacyjne kary pozbawienia wolności.

Zgodnie z art. 67 § 3 w oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem

zewnątrznym oraz środki terapeutyczne.

Przepis art. 105b reguluje korzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego przez skazanych. Osoby odbywające w zakładzie karnym kary pozbawienia wolności co najmniej raz w tygodniu mają prawo korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub na koszt rozmówcy w sposób i w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w zakładzie karnym. W uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego może udzielić zgody na skorzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego na koszt zakładu karnego (art. 105b § 1).

W szczególnie uzasadnionych wypadkach, zwłaszcza gdy bezpośredni kontakt jest niemożliwy lub szczególnie utrudniony lub gdy wynika to z nagłej sytuacji życiowej, dyrektor zakładu karnego może udzielić zgody na skorzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z rodziną i innymi osobami bliskimi poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym obowiązującym w zakładzie karnym (art. 105b § 1a).

Na mocy art. 249 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego Minister Sprawiedliwości określa w rozporządzeniu regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania kary pozbawienia wolności i regulamin wykonywania tymczasowego aresztowania, określające:

- 1) organizację przyjęć do zakładów karnych i aresztów śledczych,
 - 2) sposób rozmieszczania osadzonych w celach mieszkalnych,
 - 3) porządek wewnętrzny zakładów karnych i aresztów śledczych,
 - 4) organizację przyjmowania korespondencji i organizację widzeń w zakładach karnych i aresztach śledczych,
 - 5) sposoby korzystania przez tymczasowo aresztowanych i skazanych z aparatu telefonicznego,
 - 6) warunki opieki zdrowotnej i bytowej w zakładach karnych i aresztach śledczych,
 - 7) sposób przygotowania skazanych i tymczasowo aresztowanych do ich zwolnienia z zakładu karnego i aresztu śledczego
- uwzględniając potrzebę zapewnienia porządku wewnętrznego i bezpieczeństwa w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2016 r. poz. 2231) w § 24 reguluje prowadzenie przez skazanego rozmów telefonicznych. Skazany może skorzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego jeden raz w ciągu dnia. W uzasadnionych przypadkach dyrektor może zezwolić skazanemu na

przeprowadzenie dodatkowej rozmowy. W porządku wewnętrznym zakładu karnego typu półotwartego lub otwartego można określić większą częstotliwość korzystania przez skazanego z samoinkasującego aparatu telefonicznego (§ 24 ust. 1).

Czas korzystania z aparatu telefonicznego, z wyłączeniem rozmów z podmiotami, o których mowa w art. 8 § 3 Kodeksu (adwokatem, radcą prawnym), jednorazowo nie może przekraczać 5 minut. Porządek wewnętrzny zakładu karnego może przewidywać dłuższy czas korzystania z aparatu telefonicznego (§ 24 ust. 3).

INFORMACJE DODATKOWE:

Wprowadzenie art. 105b do Kodeksu karnego wykonawczego niewątpliwie wiąże się z przykładaniem dużej wagi przez ustawodawcę do podtrzymywania kontaktów skazanych ze światem zewnętrznym, a w szczególności do utrzymywania przez osadzonych więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi. Jest to efekt przyjętej polityki penitencjarnej opartej na założeniu, że skutecznie prowadzona resocjalizacja nie może być prowadzona w oderwaniu od środowiska wolnościowego, a zwłaszcza środowiska rodzinnego.

W art. 67 § 3 k.k.w. wyraźnie podkreślono, że w oddziaływaniu na skazanych uwzględnia się m.in. podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym. Podobnie w ERW - Europejskie Reguły Więzienne, w zakresie odnoszącym się do kontaktów skazanego ze światem zewnętrznym, podkreśla się, że więzień ma prawo porozumiewania się tak często, jak to możliwe, za pośrednictwem listów, telefonów lub w innej formie ze swoją rodziną oraz innymi osobami (reguła 24.1).¹

Zaspokojenie kontaktu ze światem zewnętrznym, w tym utrzymanie więzi z rodziną, jest niezbędnym warunkiem humanitarnego wykonywania kary pozbawienia wolności. Prawo do utrzymywania kontaktów z osobami bliskimi silnie jest związane z prawem do życia prywatnego więźnia. Jak podkreśla się w literaturze, ochrona szeroko rozumianej prywatności w warunkach izolacji więziennej jest pierwszym przykładem prawa, którego jednostka nie zostaje pozbawiona na mocy wyroku, a korzystanie z niego ma istotne znaczenie zarówno dla poczucia godności, jak i wartości skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności oraz w szerszym kontekście odnoszącym się do przyszłości więźnia, a więc przede wszystkim jego miejsca we własnej rodzinie już po opuszczeniu zakładu karnego. Promowanie kontaktów osadzonego ze światem zewnętrznym powinno stanowić zasadę wiodącą, wszelkie ograniczenia w kontaktowaniu się powinny być oparte wyłącznie na racjonalnych względach bezpieczeństwa lub uwzględnieniu możliwości finansowych.²

¹ K. Dąbkiewicz, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Opublikowano: LEX/el. 2020.

² K. Dąbkiewicz, Kodeks karny wykonawczy, Komentarz, Warszawa 2018, s. 525.

Założenie to znajduje odzwierciedlenie w szczególności w treści art. 105 k.k.w. Zgodnie z tym przepisem skazanemu należy umożliwiać utrzymywanie więzi przede wszystkim z rodziną i innymi osobami bliskimi przez widzenia, korespondencję, rozmowy telefoniczne, paczki i przekazy pieniężne, a w uzasadnionych wypadkach, za zgodą dyrektora zakładu karnego, również przez inne środki łączności, oraz ułatwiać utrzymywanie kontaktów z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1 (stowarzyszenia, fundacje, organizacje oraz instytucje, których celem działania jest realizacja zadań określonych w niniejszym rozdziale, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby godne zaufania). Jak słusznie zauważono w piśmiennictwie, „Wsparcie ze strony rodziny i zagwarantowanie miejsca powrotu po opuszczeniu zakładu karnego są także ważnym elementem gwarancyjnym, powodującym zmniejszenie niebezpieczeństwa recydywy.

Ponadto niedopuszczalna jest izolacja bardziej dotkliwa, niż jest to bezwzględnie konieczne. Zatem nie można ograniczać osadzonemu kontaktów z rodziną, byłaby to bowiem dodatkowa i niepotrzebna dolegliwość”. Nadto akcentuje się, że jedną z czterech zasadniczych reguł, na jakich oparte są współczesne więzienia, jest reguła integracji, polegająca na utrzymaniu przez więźniów stałego kontaktu ze światem zewnętrznym.³

Do Sejmu 21 czerwca 2022 r. wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2376), który dotyczył m.in. poprawy warunków bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych, ochrony społeczeństwa przed sprawcami najcięższych przestępstw; usprawnienia procedury związanej z wykonywaniem kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania; zlikwidowania nadmiernych przywilejów więźniów. Ustawa po uchwaleniu przez Sejm 5 sierpnia 2022 r. i przyjęciu poprawek senackich została przekazana Prezydentowi RP, który 15 sierpnia 2022 r. podpisał ustawę.

Ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1855) na mocy art. 1 pkt 48 lit. a, zmieniono art. 105b § 1 na obecne brzmienie: skazany ma prawo co najmniej raz w tygodniu korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub na koszt rozmówcy.

Przed przywołaną zmianą, na mocy § 24 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

³ M. Niełacna, W. Klaus, Wykonywanie przez polskie władze zaleceń Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT). Raport z badań [w:] Przestrzeganie praw osób pozbawionych wolności. O monitorowaniu jednostek penitencjarnych, red. W. Klaus, M. Niełacna, Warszawa 2008, s. 156.

z 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, skazani mogli korzystać z aparatu telefonicznego jeden raz w ciągu dnia.

Art. 1 pkt 96 lit. a ustawy uchylił pkt 5 w art. 249 Kodeksu karnego wykonawczego w związku z uregulowaniem sposobu korzystania przez skazanych i tymczasowo aresztowanych z samoinkasującego aparatu telefonicznego bezpośrednio w ustawie. Korzystanie z telefonu samoinkasującego przez skazanych od 1 stycznia 2023 r. (data wejścia w/w przepisów w życie) nie będzie już uregulowane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości lecz w ustawie.

Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 20 października 2022 r. rozpatrywała petycję nr P10-43/22, dotyczącą zmiany art. 8 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, dla umożliwienia skazanym pozbawionym wolności porozumiewania się z Rzecznikiem Praw Obywatelskich podczas nieobecności innych osób i bez kontroli. W dyskusji głos zabrała Małgorzata Kiryluk, główny specjalista w Zespole do spraw Wykonywania Kar w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, która zwróciła uwagę na problemy wynikające ostatnich zmian Kodeksu karnego wykonawczego, w szczególności dotyczących korzystania z telefonów samoinkasujących. Do Biura Rzecznika wpływają skargi więźniów, którzy informują, że w wielu zakładach karnych przyjęto praktykę udzielania zgody na jedną rozmowę tygodniowo przy korzystaniu z telefonu samoinkasującego, co dotychczas nie miało miejsca. W konkluzji podkreślono, że obecny przepis w istocie mogą ograniczać prawo skazanego do rozmów telefonicznych w sposób nadmierny i nieuzasadniony. Prace nad petycją P10-43/22 nie zostały zakończone.

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz